

Komunální volby 1994

Po čtyřech letech měli voliči po druhé od listopadu 89 možnost volit obecní zastupitelstva. Od minulých voleb 1990 se v komunální politice udála řada změn. Podobně jako v parlamentu docházelo k politickému přeskupování na pozadí rozpadu stěžejních politických subjektů kandidujících v komunálních volbách roku 1990 (rozpad Občanského fóra, rozkol v Komunistické straně Čech a Moravy a v Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnosti pro Moravu a Slezsko). Obdobný stav, který byl předpokládán a na parlamentní úrovni řešen omezeným dvouletým funkčním obdobím, se na komunální scéně projevoval po celé čtyřleté funkční období. Zákodárce neuplatnil možnost obdobného zkrácení prvního funkčního období nových zastupitelstev po zásadní politické změně, jako u zmíněného omezení v případě Federálního shromáždění i České národní rady anebo podle vzoru první československé republiky, kdy bylo zákonem stanovené čtyřleté období obecních zastupitelstev omezeno pro první volební období počínající rokem 1919 na tři roky.¹

Vlastní volby se konaly podle stejného volebního systému jako před čtyřmi roky. Obecní zastupitelstva byla volena na základě poměrného zastoupení při použití Saint-Lagueho formule volebního dělitele². Snížil se minimální počet členů zastupitelstev ze 7 na 5 i maximální ze 70 na 55³. Změnou bylo i ztížení přístupu občanů ke kandidatuře mimo politické strany. Volební strany složené z nezávislých kandidátů nebo jejich sdružení byly připuštěny k volbám jen tehdy, pokud odevzdaly petici s taxativně stanoveným procentem podpisů občanů obce podporujících podání kandidátky. Zákodárce prakticky legálně znemožnil kandidaturu nezávislých ve velkých městech, kde petice musely obsahovat u sdružení nezávislých kandidátů desetitisíce podpisů. Nezávislí kandidáti – jednotlivci – byli navíc diskvalifikováni volebním systémem, který preferuje počet získaných hlasů pro volební stranu a nikoliv pro kandidáta. Na kandidátce osamocení nezávislí kandidáti jsou hůře volitelní přímo úměrně počtu volených zastupitelů a prakticky nevolitelní, převýšili-li počet volených zastupitelů 15. Těmito ustanoveními bylo omezeno působení nezávislých především v malých obcích⁴.

Proti tomu se zvedl odpor, ovšem prezident Havel zákon podepsal, byť ve veřejných projevech preferoval „odpartajnění“ komunální politiky.⁵ Část dosavadních pražských zastupitelů dokonce podala podnět k Ústavnímu soud, ten jej však z formálních důvodů odmítl, jelikož takovou žádost může podat teprve ten, kdo byl

zákonem poškozen, tedy poté, co příslušná volební komise odmítne zaregistrovat kandidátní listinu s poukazem na chybějící doprovodnou petici. Nezávislí kandidáti se tomuto účelovému ustanovení, které je nutilo ucházet se jako bezpartijní o místo na kandidátce politických stran či vytvářet sdružení s některou politickou stranou nebo hnutím, vyhnuli obejitím zákona a registrací účelových politických hnutí, pro což je potřeba petice s menším počtem podpisů – 1000. Ke komunálním volbám tak byla Ministerstvem vnitra zaregistrována politická hnutí Iniciativa pražských občanů, Pražané Praze, Sdružení pražských nezávislých a Sdružení nezávislých kandidátů města České Budějovice.

Volby se uskutečnily do 6 130 zastupitelstev obcí, měst, městských částí a obvodů územně členěných statutárních měst. Volby se z různých příčin (včetně nezájmu občanů kandidovat) nekonaly do zastupitelstev 95 obcí, zastupitelstva městské části Pardubice-Svítkov a pěti vojenských újezdů, kde se obecní zastupitelstva nezřizují. Náhradní termín nových voleb do zastupitelstev, která nebyla zvolena v řádných volbách, vyhláší ministr vnitra.⁶

Volební účast byla celostátně 62,9 % z oprávněných voličů. Nejvyšší přes 70 % ve východních Čechách a na západní Moravě, nejnižší pod 63 % v severních Čechách, některých obcích severní Moravy a Slezska i největších městech. Voleb se zúčastnilo 52 politických stran a hnutí z celkového možného počtu 73, 10 registrovaných politických stran a hnutí má pozastavenou činnost.

Volby samy se dají hodnotit buď z hlediska získaných hlasů, což je vodítko pro posouzení popularity stran na celostátní úrovni, či z hlediska získaných mandátů, kdy jsou preferovány silně zastoupené strany v malých obcích, i když většina voličů žije ve městech nad 10 000 obyvatel. Komunální volby z hlediska počtu získaných hlasů se podstatně neodchylují od dlouhodobých výsledků průzkumů veřejného mínění.

Nejsilnější politickou stranou se stala s velkým náskokem ODS, jež zvítězila ve většině okresních měst. Překvapivým je zisk KSČM, která získala o 6 % více hlasů než ČSSD. Jde o důsledek tradiční organizační struktury, kdy v komunálních volbách rozhoduje přítomnost strany (základní organizace, bydlící členové) v určité obci. Z tohoto důvodu lze vysvětlit relativní neúspěch ODA. Pozoruhodné je vítězství komunistů v některých okresních městech, KSČM je nejsilnější stranou v Kutné Hoře (22,2% hlasů), Příbrami (20%), Chebu (23,3%), Tachově (33,3%), Mostu (33,3 %), Havlíčkově Brodě (16%), Blansku (28%), Třebíči (16%), Bruntálu (22,2%) a Karvině (26,7%). Relativní neúspěch jinak nejsilnější opoziční strany ČSSD byl vysvětlován jako důsledek slabé organizační sítě (absence v malých obcích), nedostatku financí na volební kampaň a faktem, že mnoho opozičně naladěných, ale politicky nevyhraněných voličů, podpořilo nezávislé kandidáty. ČSSD ukázala, že proti minulému období podstatně zvýšila množství svých členů v zastupitelstvech, přestože jejich početní stav se snížil. ČSSD vyhrála volby v jednom okresním městě (Pelhřimově – 19%).

Z hlediska získaných mandátů byla absolutně neúspěšnější KDU–ČSL následovaná ODS a KSČM, pokud nebereme v úvahu nezávislé kandidáty. Úspěch lidovců je vysvětlován právě rozvinutou organizační sítí v malých venkovských obcích, kde bylo potřeba pro získání jednoho mandátu malé množství voličů, což KDU–ČSL umožnilo postavit po KSČM nejvyšší počet kandidátů.

Údaje o volbách do obecních zastupitelstev

Politická strana	Počet kandidátů	Počet mandátů	prům. věk	% man.	% hlasů
Celostátní aktiv občanů	35	13	42	0	0
Coexistencia	290	42	44	0,1	0,1
Čes. a moravská agrární str.	83	36	46	0,1	0
Čes. str. sociálně demokrat.	6 922	1 580	46	2,6	8,7
Českomoravská str. středu	2 015	428	44	0,7	0,8
Čs. strana socialistická	47	3	48	0	0
Demokraté 92 za spol. stát	2	1	49	0	0
Demokratická unie	1 444	171	44	0,3	2,4
Důchodci za živ. jistoty	1 678	198	57	0,3	2,3
Hnutí 90	2	2	46	0	0
Hn. samosprávné Mor. a Slez.	298	57	44	0,1	0,4
Hnutí za rovnopr. žen	45	14	40	0	0
Hn. za samospr. dem. Mor. a Sl.	15	4	41	0	0
Hn. za sam. dem.–Spol. pro M a S	28	19	45	0	0
Hnutí za sociál. spravedlnost	6	1	40	0	0
Hnutí zemědělců	1 522	680	43	1,1	0,3
Iniciativa pražských občanů	56	1	47	0	0,2
Klub angaž. nestraniků	407	44	48	0,1	0,5
Komunistická str. Čech a Mor.	20 288	6 292	48	0,5	14,7
Křesťansko dem. strana	1 140	197	44	0,3	1,2
Křest. sociální unie	194	38	43	0,1	0,1
Křest. dem. unie–ČSL	19 669	7 968	44	3,3	8,6
Levý blok	417	99	46	0,2	0,3
Liberálně dem. strana	96	4	41	0	0,1
Liberálně sociální unie	240	64	50	0,1	0,1
Liberální str. národně soc.	2 819	569	46	1	1,2
Masarykova dem. str.	62	2	41	0	0
Moravská národní strana	339	33	47	0,1	0,4
Moravskoslezské hnutí	85	6	41	0	0
Nár. soc. strana–ČSNS	6	3	43	0	0
Nezávislá iniciativa	108	11	42	0	0,4
Nezávislí kandidáti	54 817	1 705	43	3,1	12,5
ODA	3 108	577	43	1	7
ODS	17 153	7 160	44	2	29,5
Pražané Praze	55	1	65	0	0,4
Republikánská str.	10	1	51	0	0
Republikánská unie	75	3	48	0	0,1
Romská občanská iniciativa	78	1	31	0	0
Sdružení důchodců	433	25	51	0	0,3
Sdr. nez. kand. m. Č. Budějovic	40	1	47	0	0
Sdružení pražských nezávislých	56	2	50	0	0,5
SPR–RSC	3 629	344	42	0,6	2,6

Strana demokratické levice	1 086	170	46	0,3	0,5
Strana moravského venkova	74	22	40	0	0
Str. národně dem. jednoty	41	2	51	0	0
Str. podnik., živn. a rolníků	1 215	180	42	0,3	0,8
Strana přátel piva	41	14	39	0	0
Strana svobodných demokratů	8	8	49	0	0
Str. zdr. post., důchodců...	10	3	46	0	0
Strana zelených	1 200	199	45	0,3	1,5
Svobodní demokraté (OH)	1 325	416	46	0,7	2,4
Zemědělská strana	729	340	43	0,6	0,2

Údaje o volbách do místních a obvodních zastupitelstev

Politická strana	Počet kandidátů	Počet mandátů	prům. věk	% man.	% hlasů
Česká str. sociálně demokrat.	1 399	211	47	8,8	11,4
Českomoravská str. středu	291	21	44	0,9	0,7
Demokratická unie	615	47	47	2	3
Důchodci za živ. jistoty	532	32	57	1,3	2
Hnutí 90	2	2	46	0	0
Hn. samosprávné Mor. a Slez.	118	10	46	0,4	0,5
Hn. za samospr. dem. Mor. a S	3	2	47	0,1	0
Hnutí zemědělců	2	1	33	0	0
Iniciativa pražských občanů	33	3	42	0,1	0,2
Klub angaž. nestraniků	176	15	47	0,6	0,6
KSČM	1 973	319	49	13,3	15
KDS	434	19	40	0,8	1,4
KDU–ČSL	1 523	215	50	8,9	6,5
Levý blok	41	1	41	0	0,1
LSU	24	2	48	0,1	0
LSNS	379	20	46	0,8	0,7
Moravská národní strana	258	20	47	0,8	0,8
Nezávislí kandidáti	1 105	338	46	14	2,6
ODA	1 127	206	43	8,6	11,4
ODS	1 900	779	47	32,4	35,2
Pražané Praze	313	63	46	2,6	1
Sdružení důchodců	167	2	56	0,1	0,5
SPR–RSC	506	29	42	1,2	2,4
Str. podnik., živnost. a rol.	309	9	41	0,4	0,5
Strana zelených	392	22	41	0,9	2
Svobodní demokraté (OH)	194	20	47	0,8	1,2

Přidělení mandátů v zastupitelstvu Prahy a Brna

Politická strana	Praha	Brno
Česká strana sociálně demokratická	5	5
Českomoravská strana středu	–	1
Demokratická unie	3	2
Dúchodci za životní jistoty	2	2
Hnutí samosprávné Moravy a Slezska	–	2
Klub angažovaných nestraníků	1	1
Komunistická strana Čech a Moravy	6	7
Křesťansko demokratická strana	1	–
Křesťansko demokratická unie–ČSL	1	5
Liberální str. národně sociální	–	1
Moravská národní strana	–	2
Nezávislá iniciativa	1	–
Občanská demokratická aliance	5	7
Občanská demokratická strana	23	14
Pražané Praze	1	–
Sdružení pražských nezávislých	1	–
Sdružení pro republiku–RSC	1	3
Str. podnik., živnost. a rolníků	–	1
Strana zelených	1	1
Svobodní demokraté (OH)	3	1
Celkem	55	55

Poznámky:

- § 10 zákona č. 75/1919 Sb., kterým se vydává řád volební v obcích republiky Československé.
- Při tomto systému je počet získaných hlasů dělen postupně lichými čísly (1,3,5..), podle srovnání velikosti výsledného čísla jsou postupně přidělovány mandáty jednotlivým stranám. Systém je matematicky neutrální, nevýhodňuje ani velké či malé strany. Pro získání maximálního počtu hlasů je nutné obsadit celou kandidátku i na nevolitelných místech, každý volič má totiž tolik hlasů, kolik je voleno členů zastupitelstva.
- V Praze byl počet městských zastupitelů určen zvláště zákonem o Praze č. 418/1990 Sb. v rozmezí 70 – 80, novela zákonem č. 152/1994 Sb. tuto odlišnost zrušila. Maximální počet zastupitelů nebyl u velkých měst v minulém období využíván. V Praze bylo 70 členů zastupitelstva a v druhém největším městě Brně 60, tedy o 10 pod maximální hranici.
- Pro nezávislé kandidáty byl dán limit 5 % podpisů pod petici u nejmenších obcí a 0,5 % limit u největších. V případě sdružení nezávislých kandidátů byla jednotná hranice 7 %. (Příloha zákona o volbách do zastupitelstev v obcích č. 152/1994.)
- V případě jeho veta by buď byl Poslaneckou sněmovnou přehlasován anebo by se volilo podle dosavadního zákona o volbách do zastupitelstev v obcích a o místním referendu č. 298/1992 Sb., rozhodně by to neznamenal protiústavní odklad voleb. Pozoruhodné je, že zákon z roku 1992, jenž nahradil původní volební zákon č. 368/1990 Sb., nebyl vůbec pro řádné obecní volby použit.

- V desítkách malých obcí se volby konaly s kandidátkou jediné volební strany. Šlo o zbytečnou, finančně náročnou formalitu, neboť ke zvolení kandidátů stačil jeden hlas. V budoucnu by se mohl zvážit model aplikovaný v Británii, kde jediný kandidát je prohlášen za zvoleného bez voleb. Volby jako výběr z variant tak totiž ztrácejí smysl.

Údaje obsažené v tabulkách vycházejí z materiálů Ústřední volební komise.

Zdeněk Koudelka